

Biblioteka „ZA SVA VREMENA”

Franc Kafka

ZAMAK

Naslov originala
Franz Kafka, *Das schloss*
© za srpski jezik Plato

Urednik
Nataša Anđelković

FRANC KAFKA

ZAMAK

Prevod s nemačkog
Predrag Milojević

BEOGRAD
2016

GLAVA PRVA

Bilo je dockan uveče kad je K. stigao. Selo je ležalo u dubokom snegu. Od brega na kome se nalazi zamak nije se ništa videlo; bio je obavijen maglom i tminom, i ni najmanji zračak svetlosti nije odavao veliki zamak. K. je dugo stajao na drvenom mostu koji s drumu vodi u selo i gledao naviše u prividnu prazninu.

Onda je pošao da traži prenoćište. U gostionici su još bili budni. Istina, gostioničar nije imao sobu za izdavanje, ali je, u najvećoj meri iznenađen i zbunjen posetom poznog gosta, hteo da pusti K. da spava u samoj gostionici, na jednoj slamarici. K. je s tim bio saglasan. Nekoliko seljaka još je pilo pivo, ali on nije hteo ni s kim da razgovara, sam je s tavana doneo slamaricu i legao u blizini peći. Tu je bilo toplo, seljaci su bili mirni, on ih je još neko vreme umornim očima ispitivački posmatrao, a onda je zaspao.

Ali ga probudiše već posle kratkog vremena. Pored njega stajali su gostioničar i jedan mladić, obučen po varoški, s licem kao u glumca, sitnih očiju i gustih obrva. I seljaci su još bili tu; neki su okrenuli stolice da bi bolje videli i čuli. Mladić se vrlo učtivo izvini što je K. probudio, predstavi mu se kao sin upravitelja zamka i onda reče: „Ovo selo je svojina zamka;

ko ovde stanuje ili noći, u izvesnom smislu stanuje, odnosno noći, u zamku. A to niko ne sme bez grofovske dozvole. Međutim, vi tu dozvolu nemate, ili je bar niste pokazali.”

K. se beše upola podigao, zabacio kosu i, gledajući odozdo u ljude, reče: „U kakvo sam to selo zalutao? Zar ovde postoji zamak?”

„Svakako da postoji”, odgovori mladić tiho, dok su neki vrteli glavom zbog postavljenog pitanja, „zamak grofa Vestvesta”.

„I za prenoćište mora se imati dozvola?” pitao je K., kao da je hteo da se uveri da ranija saopštenja nije čuo u snu.

„Dozvola se mora imati”, glasio je odgovor, a bilo je prilično podrugivanja na račun K. kad mladić raširenih ruku upita gostioničara i goste: „Ili se, valjda, ne mora imati dozvola?”

„Onda moram da nabavim dozvolu”, reče K. zevajući i podiže pokrivač kao da hoće da ustane.

„Da, ali od koga?” upita mladić.

„Od gospodina grofa”, reče K., „ne ostaje mi ništa drugo”.

„Sad, u pola noći, tražiti dozvolu od gospodina grofa!” uzviknu mladić i ustuknu jedan korak.

„Zar to nije moguće?” upita K. ravnodušno. „Zašto ste me onda budili?”

Sada mladića obuze bes. „To je mangupsko ponašanje!” uzviknu on. „Zahtevam da se poštuje grofovska vlast. Probudio sam vas zato da vam saopštim da morate odmah da napustite grofovsku oblast.”

„Dosta s ludiranjem”, reče K. upadljivo tiho, opruži se i navuče pokrivač preko sebe. „Vi ste, mladi čoveče, malo preterali i mi ćemo sutra još razgovarati o vašem ponašanju. Gostioničar i ova gospoda su mi svedoci, ukoliko su mi svedoci uopšte potrebni. Inače, izvolite znati da sam ja zemljomer koga je grof pozvao. Moji pomoćnici s aparatima stići će sutra kolima. Ja nisam hteo da propustim priliku za pešačenje po

snegu, ali sam, na žalost, u nekoliko mahova zalutao i skretao s puta, pa sam zato stigao tako dockan. Da je sada dockan da se prijavljujem u zamku znao sam i sâm, bez vaše pouke. Zato sam i pristao da ovde prenoćim, u čemu ste me vi – blago rečeno – neljubazno omeli. S tim sam završio svoje izlaganje. Laku noć, gospodo”. I K. se okrete prema peći.

Još je čuo kako se iza njegovih leđa snebivljivo pitaju: „Zemljomer?” a onda nastupi opšta tišina. Ali mladić se brzo pribra i glasom koji je bio dovoljno prigušen da bi izgledalo kao da je to iz obzira prema zaspalom K., i dovoljno glasan da ga ovaj ne prečuje, reče gostioničaru: „Pitaću telefonom”. Šta, ima i telefon u ovoj seoskoj gostionici? Baš je sve savršeno udešeno! U pojedinostima to je iznenadilo K., ali, uzevši u celini, to je i očekivao. Ispostavi se da je telefon bio gotovo iznad njegove glave, što on onako sanjiv nije ni primetio. Ako je mladić već morao da telefonira, onda ni pored najbolje volje nije mogao to učiniti a da ne omete spavanje. U pitanju je bilo samo da li će mu K. dopustiti da telefonira ili ne, a on je odlučio da dopusti. Ali tada, naravno, nije više imalo ni smisla izigravati zaspalog, i on se okrete na leđa i opruži. Video je seljake kako se snebivajući pribijaju jedan uz drugog i došaptavaju – dolazak zemljomera nije bila mala stvar. Vrata na kuhinji bila su otvorena i ceo otvor ispunjavala je krupna prilika gostioničarke koja je tu stajala. Gostioničar joj se na prstima približi da je obavesti. A onda otpoče telefonski razgovor. Upravitelj je spavao, ali podupravitelj, odnosno jedan od podupravitelja, neki gospodin Fric, bio je tamo. Mladić, koji se predstavio kao Švarcer, ispriča da je našao K., čoveka tridesetih godina, prilično odrpanog, kako mirno spava na slamarici, sa malecnom torbom kao uzglavljem i jednim čvornovitim štapom nedaleko od njega. To je, naravno, njemu bilo sumnjivo, i pošto je gostioničar očigledno zanemario svoju dužnost, to je njegova, Švarcerova, dužnost bila da stvar

temeljno ispita. Buđenje, saslušavanje, pretnju po dužnosti proterivanjem iz grofovije, sve je to K. vrlo neljubazno primio, kako se na kraju pokazalo, a možda i s pravom, jer on tvrdi da je zemljomer koga je grof pozvao. Naravno, dužnost je, u najmanju ruku, formalno proveriti tvrđenje, i Švarcer zato zamoli gospodina Frica da se u glavnoj kancelariji obavešti da li se zaista očekuje jedan takav zemljomer i da mu se odgovor odmah telefonski saopšti.

Onda je nastala tišina: tamo se Fric obaveštavao, a ovde se čekalo na odgovor. K. ostade ležeći, nijednom se ne okrete, izgledalo je da nije nimalo radoznao, i gledao je preda se. Švarcerovo pričanje, mešavina zajedljivosti i obazrivosti, dade mu predstavu o izvesnom diplomatskom obrazovanju koje u zamku u priličnoj meri imaju i mali ljudi kao Švarcer. A bili su tamo i marljivi: glavna kancelarija ima noćnu službu. I, očigledno, dala je brzo odgovor, jer Fric je već zvonio. Istina, izgledalo je da je njegov izveštaj vrlo kratak, jer Švarcer odmah besno baci slušalicu: „Jesam li ja rekao!” uzviknu on. „Kakav zemljomer! Obična lažljiva skitnica, a verovatno i nešto gore!” K. pomisli da će sad svi navaliti na njega: Švarcer, seljaci, gostioničar i gostioničarka, svi. Da bi izbegao bar prvi nalet, on se potpuno zavuče pod pokrivač. Međutim, telefon još jednom zazvrja i, kako se K. učini, ovog puta naročito jako. On polako izvuče glavu ispod pokrivača. Mada nimalo nije bilo verovatno da je opet u pitanju K., sve zamuče i Švarcer se vrati aparatu. On sasluša jedno poduže saopštenje i onda tiho reče: „Dakle, greška? To mi je zaista neprijatno. Šef kancelarije lično telefonira. Čudna, čudna stvar. Kako to da objasnim gospodinu zemljomeru?”

K. načulji uši. Dakle, zamak ga je naimenovao za zemljomera. To je za njega, s jedne strane, bilo nepovoljno, jer se pokazalo da u zamku znaju o njemu sve što je potrebno, da je odnos snaga odmeren i da je borba prihvaćena s osmehom.

Ali, s druge strane, to je bilo povoljno, jer je, po njegovom mišljenju, pružalo dokaz da je bio potcenjivan, a da će imati više slobode nego što je smeo da očekuje. Međutim, prevarili su se ako veruju da će ga ovim zaista promućurnim priznanjem njegovog profesionalnog statusa stalno držati u strahu. To ga je samo malo žacnulo, i to je sve.

K. odmahnu rukom Švarceru, koji mu se bojažljivo približavao, odbi i ponudu da pređe u gostioničarevu sobu, uze samo od gostioničara nekakav napitak za spavanje, a od njegove žene umivaonik sa sapunom i ubrusom; što se tiče gostionice, nije morao čak ni da traži da se ona isprazni, jer svi navališe na vrata, okrećući glave od njega da ih ujutru ne bi poznao. Lampa bi ugašena i oko njega najzad zavlada mir. Spavao je čvrsto sve do jutra, samo jednom ili dvaput lako uznemiren u snu šuškanjem pacova.

Hteo je da ode u selo odmah posle doručka, koji je kao i cela njegova ishrana i prenoćište, po navodima gostioničara, išao na račun zamka. Ali kako je gostioničar – s kojim je on progovorio samo nekoliko neophodnih reči, sećajući se njegovog sinoćnog ponašanja – s nemom molbom na usnama neprestano obletao oko njega, on se sažali i dozvoli mu da sedne pored njega.

„Još se nisam upoznao s grofom”, reče K., „kažu da dobro plaća dobar rad, je li to istina?” Kad neko, kao ja, ode tako daleko od žene i deteta, onda hoće nešto i da donese kući”.

„U pogledu toga ne treba gospodin ništa da se brine, niko se ne žali da je rđavo plaćen”. – „Istina”, dodade K., „ja nisam baš stidljiv i umeo bih da kažem grofu svoje mišljenje, ali, naravno, daleko je bolje izići nakraj s gospodom mirnim putem”.

Gostioničar je sedeo prema K. na samoj ivici prozorskog naslona, kao da se nije usuđivao da sedne udobnije, i sve vreme je gledao K. svojim velikim, mrkim, plašljivim očima.

Najpre se trudio da dođe do K., a sad je izgledao da bi najradije od njega pobjegao. Da li se plašio da ga ovaj ne ispituje o grofu? Da li je bio siguran u ovog „gospodina”, za koga je on K. držao? K. je morao da ga razonodi. On pogleda u sat i reče: „Uskoro će stići moji pomoćnici, možeš li ovde da ih smestiš?”

„Svakako da mogu, gospodine”, odgovori gostioničar, „ali zar neće i oni da stanuju s tobom u zamku?”

Odreče li se on to laka srca svojih gostiju i naročito K., kada ga bezuslovno prepušta zamku?

„To još nije sigurno”, uzvрати K., „prvo moram da znam kakav posao imaju za mene. Ako treba, na primer, da radim ovde dole, onda je pametnije da ovde dole i stanujem. Pored toga plašim se da mi život gore u zamku neće odgovarati. Ja hoću uvek da sam slobodan”.

„Ne znaš ti zamak”, reče gostioničar tiho.

„Svakako”, reče K., „ne treba prerano suditi. Za sada ja o zamku ne znam ništa više sem da oni tamo umeju da izaberu pravog zemljomera. Imaju možda oni tamo i druge prednosti. I on ustade da bi oslobodio gostioničara, koji je nemirno grizao usne. Nije bilo lako zadobiti poverenje ovog čoveka.

Izlazeći, K. primeti na zidu jedan taman portret u tamnom okviru. Primetio ga je još dok je ležao, ali sa svog ležišta nije mogao da razlikuje pojedinosti i činilo mu se da je prava slika bila izvađena iz okvira i da se vidi samo crna podloga. Ali, kao što se sada pokazivalo, to je ipak bila slika, poprsje jednog čoveka pedesetih godina. Glavu je držao tako duboko sagnutu na grudima da su se oči jedva videle. U ovom pognutom stavu najviše su se, izgleda, isticali visoko izrazito čelo i jak povijen nos. Brada, zbog položaja glave pritisnuta o grudi, nalazila se znatno niže. Leva ruka, zavučena u gustu bradu, služila je kao podupirač, ali glavu nije mogla više da podigne. „Ko je to?” upita K. „Grof?” On je stajao pred slikom i

nije ni obraćao pažnju na gostioničara. „Ne”, reče ovaj, „to je upravitelj zamka”. – „Istina, imate lepog upravitelja zamka, ali je šteta što ima onakvog sina”, dodade K. „Ne”, uzvratu gostioničar, privuče K. malo k sebi i šapnu mu na uvo: „Švarcer je sinoć malo preterivao, njegov otac je samo podupravitelj i to poslednji po rang”. U tom trenutku gostioničar mu je izgledao kao neko dete. „Mangup”, reče K. kroz smeh, ali gostioničar se nije smejao već reče: „Ali i njegov otac je moćan”. – „Hajde, bre, ti smatraš da je svako moćan”, reče K. „Možda smatraš da sam i ja?” – „Ne”, odgovori ovaj, snebivajući se ali odlučno, „ne smatram da si i ti moćan”. – „Znači, umeš dobro da opažaš!”, reče K. – „U poverenju rečeno, ja zaista nisam moćan. Valjda zbog toga i ja uvažavam moćne isto toliko kao i ti, samo nisam tako iskren kao ti i neću to uvek da priznam”. K. potapša gostioničara lako po obrazima da bi ga utešio i pokazao se blagonakloniji prema njemu. Tada se ovaj ipak malo nasmeja. Sa svojim mekanim golobradim licem, on je zaista bio mladić. Kako li je samo došao do svoje zadružne, postarije žene, koja je kroz kuhinjsko prozorče mogla da se vidi kako razmahuje rukama i posluje u kuhinji. Međutim, K. nije više hteo ispitivati gostioničara, da ne bi s njegovog lica oterao s mukom izazvani osmejak. On mu još samo dade znak da mu otvori vrata, pa iziđe u lepo zimsko jutro.

Sada je gore video zamak, jasno ocrtan u čistom vazduhu, još razgovetniji na snegu koji je, prilagođavajući se svim oblicima, svuda ležao u tankom sloju. Uostalom, izgledalo je da je na bregu mnogo manje snega nego ovde u selu, gde se K. isto onako s mukom kretao kao juče po drumu. Ovde je sneg dopirao do prozora krovinjara i odmah se opet prostirao po niskom krovu, ali tamo na bregu sve je slobodno i lako štrčalo uvis, bar tako je ovde izgledalo.

Zamak, kako se odavde iz daljine prikazivao, odgovarao je u celini njegovim očekivanjima. To nije bio ni stari utvrđe-

ni plemićki zamak, a ni nova raskošna građevina, već jedan izdužen stroj zgrada, koji je sačinjavalo malo dvospratnih ali mnogo niskih, pribijenih jedna uz drugu; kad se ne bi znalo da je to zamak, moglo bi se smatrati da je varošica. K. je video samo jedan toranj, ali nije moglo da se razazna da li on pripada nekoj stambenoj zgradi ili crkvi. Oko njega su obletala jata čavki.

K. je išao dalje, očiju uprtih u zamak, jer ga ništa drugo nije zanimalo. Ali kad je prišao bliže, zamak ga je razočarao. Bila je to ipak jedna zaista bedna varošica, sklepana od seoskih kuća, koja se odlikovala samo po tome što je valjda sve bilo zidano od kamena, ali malter beše već odavno otpao i kamen je počeo da se kruni. K. se letimično seti gradića iz svog zavičaja: jedva je zaostajao za ovim tobožnjim zamkom. Da je njemu stalo samo do razgledanja, bilo bi šteta ovako dugo pešačiti, i on bi bolje učinio da je opet posetio svoj stari kraj u kojem odavno nije bio. U mislima uporedi crkveni toranj iz svog zavičaja s tornjem tamo gore. Onaj toranj, određen, stremeći bez kolebanja pravo naviše, široka krova, pokriven crvenim ciglama, prava ovozemaljska zgrada – šta drugo možemo da zidamo? – ali s višim ciljem nego niske gomile kuća, i s jasnijim izrazom nego što ga ima tmurni radni dan. Međutim, ovaj toranj gore – jedini koji se vidi – toranj na jednoj zgradi za stanovanje, kao što se sad pokazalo, možda glavnoj zgradi zamka, samo je jednolika okrugla građevina, delom milostivo pokrivena bršljanom, s malim prozorima koji su sada odsajivali na suncu – bilo je u tome nečeg ludackog – i jednim tavanastim završetkom, čiji su zidni zupci štrčali prema plavom nebu, nesigurni, neravnomerni, trošni, kao da su nacrtani plašljivom i nesigurnom dečjom rukom. Izgledalo je kao da je neki ukućanin pomućena uma, koji je s pravom trebalo da bude držan zatvoren u najzabačenijoj sobi kuće, probio krov i uzdigao se da se pokaže svetlu.

K. je opet zastao, kao da je imao veću moć rasuđivanja kad stoji. Ali u tome bi ometen. Iza seoske crkve, kod koje je zastao – to je u stvari bila samo jedna kapela proširena po ugledu na koš da bi mogla da primi parohijane – nalazila se škola. Oniska duga zgrada, koja je čudnovato ujedinjavala karakter privremenog i vrlo starog, stajala je iza jednog vrta s gvozdenom ogradom, koji je sada bio snežna poljana. Baš tada izlazila su deca s učiteljem. U zbijenoj grupi deca su okružila učitelja, sve oči gledale su u njega, neprekidno su sa svih strana ćeretala, a K. uopšte nije razumeo njihov brz govor. Učitelj, mlad omanji čovek s uskim ramenima, ali ne toliko da bi izgledao smešan, vrlo uspravan, posmatrao je K. još izdaleka; istina, osim njegove grupe dece, K. je bio jedini vidljiv čovek u celoj okolini. Kao namernik, K. pozdravi prvi, iako je bio u pitanju jedan mali čovek sklon zapovedanju, „Dobar dan, gospodine učitelju”, reče on. Deca namah zamukoše i ova iznenadna tišina, kao priprema za njegove reči, svakako je godila učitelju. „Posmatrate zamak?” upita on blažim glasom nego što je K. očekivao, ali takvim tonom kao da ne odobrava ono što K. čini.

„Da”, reče ovaj, „ja nisam odavde, tek sam od sinoć u ovom mestu”.

„Ne dopada vam se zamak?” upita učitelj brzo. „Kako?” uzvratu K., malo zbunjeno, i ponovi pitanje u ublaženom obliku: „Da li mi se zamak dopada? Zašto pretpostavljate da mi se ne dopada?” – „Nikome ko nije odavde ne dopada se”, reče učitelj. Da ne bi na to rekao nešto neumesno, K. promeni temu razgovora i upita: „Vi svakako poznajete grofa?” – „Ne”, odgovori učitelj i htede da se udalji. Ali K. nije popuštao, već još jednom upita: „Kako? Ne poznajete grofa?” – „Kako bih ga poznavao?” odgovori učitelj tiho i dodade glasno, na francuskom: „Vodite računa o prisutnosti nevine dece”. K. iskoristi to kao povod da upita: „Da li bih mogao jednom da

vas posetim, gospodine učitelju? Ostajem ovde duže vreme i osećam se već sad malo usamljen: ne pripadam seljacima, a isto tako ni zamku” – „Između seljaka i zamka nije velika razlika”, reče učitelj. „Može biti, ali to niukoliko ne menja moj položaj. Mogu li jednom da vas posetim?” – „Stanujem u Labudovskoj ulici, kod mesara”. To je, istina, bio više podatak o adresi nego poziv za posetu, ali K. ipak reče: „Dobro, doći ću”. Učitelj klimnu glavom i produži s gomilom dece koja odmah počеше ponovo vikati na sav glas. Ubrzo se izgubiše u jednom strmom sokačetu. Međutim, K. je bio rasejan i ozlojeđen razgovorom. Prvi put od svog dolaska osetio je pravi zamor. Izgledalo je prvobitno da ga dug put dovde nije nimalo izmorio – kako je on pešačio danima, mirno, korak po korak! Ali sad su se pojavljivale posledice suviše velikog napora, i to u nezgodno vreme. Nešto ga je neodoljivo gonilo da traži nova poznanstva, ali svako novo poznanstvo povećavalo je zamor. Bilo je već suviše i to što sebe u takvom stanju ipak prisiljava da produži šetnju bar do ulaza u zamak.

I tako je opet pošao dalje, ali to je bio dug put. Ulica, to jest ova glavna seoska ulica, nije vodila na breg, već samo blizu brega, a onda je, kao namerno, savijala i, mada se nije udaljavala od zamka, nije mu se ni približavala. K. je stalno očekivao da ulica skrene zamku i, pošto je to očekivao, išao je dalje. Očigledno, onako umoran on se nije usuđivao da napusti ulicu, a i čudio se dužini sela, koje kao da je bilo bez kraja, stalno iznova kućerci sa zamrzlim prozorskim oknima i sneg, a nigde ljudi. Najzad se otrže od ove ulice koja kao da ga je vezala za sebe i nađe se u jednom uskom sokačetu: sneg još dublji, izvlačenje nogu koje su upadale bio je težak posao, obli ga znoj, on najzad stade, i više nije mogao dalje.

Ali K. nije bio sam – desno i levo stajali su seoski kućerci. Napravi od snega grudvu i baci je u jedan prozor. Vrata se odmah otvoriše – prva vrata koja se otvoriše za vreme celog

puta kroz selo – i u njima je stajao neki stari seljak u mrkom gunju, s glavom malo nagnutom u stranu, ljubazan i slabučak. „Smem li malo k vama?” reče K., „veoma sam umoran”. On uopšte ne ču šta je stari rekao, već blagodarno prihvati pruženu mu dasku, koja ga odmah spase snega, i u nekoliko koraka nađe se u sobi.

Jedna velika soba u polutama. Onaj koji ulazi spolja ne može isprva ništa da vidi. K. se saplete o neko korito i jedna ženska ruka ga zadrža. Iz jednog ugla čula se glasna dečja vika; u drugom se valjala gusta para i pretvarala polusvetlost u mrak. K. je stajao kao u oblacima. „On je pijan”, reče neko. „Ko ste vi?” upita jedan osoran glas, a onda, obraćajući se starcu: „Zašto si ga pustio unutra? Zar treba puštati unutra sve što luta ulicama?” – „Ja sam grofov zemljomer”, reče K., pokušavajući da se opravda pred nekim ko je bio još nevidljiv. „Ah, to je zemljomer”, reče jedan ženski glas, a onda nastade potpuna tišina. „Vi me poznajete?” upita K. „Svakako”, odgovori kratko isti glas. To što su ga poznavali nije, izgleda, preporuka za njega.

Najzad se para malo proredi i K. je mogao polako da se snađe. Ovo je, izgleda, bio dan opšteg pranja. Blizu vrata prano je rublje. Ali para je dolazila iz drugog ugla, gde su se u drvenom koritu tako velikom kakvo K. još nikad nije video – imalo je površinu dva kreveta – kupala dva čoveka u vodi koja se pušila. Ali još veće iznenađenje – a nije se znalo tačno u čemu se to iznenađenje sastoji – predstavljao je desni kutak. Iz velikog otvora, jedinog na zadnjem zidu sobe, dopirala je, verovatno iz dvorišta, bleđa snežna svetlost i davala sjaj svile odeći jedne žene, umorno zavaljene u visokoj naslonjači, sasvim u uglu. Na grudima je držala odojče. Nekoliko dece igralo se oko nje, seljačka deca kao što se moglo videti, ali ona kao da njima nije pripadala. Svakako, bolest i umor prefinjuju i seljake.

„Sedite”, reče jedan od muškaraca, jedan bradonja, uz to još s nakostrešenim brkovima ispod kojih je, zadihano duva-jući, držao stalno otvorena usta. Držeći ruku iznad jednog ve-dra s vodom – što je bilo smešno videti – on pokaza na jedan kovčeg, i pri tom poprska K. po celom licu toplom vodom. Na kovčegu je već sedeo starac koji je K. pustio u sobu. K. je bio blagodarani što može najzad da sedne. Sada više niko nije o njemu vodio računa. Žena koja je prala rublje, plavojka, mladalački jedra, tiho je pevala radeći; muškarci u drvenom koritu pljuskali su se i vrteli; deca su htela da im priđu, ali ih je u tom stalno ometalo uporno prskanje vodom, što nije mimoišlo ni K.; žena u naslonjači ležala je kao bez života, ne spuštajući pogled čak ni na dete na grudima, već gledajući neodređeno u visinu.

K. je dugo gledao ovu nepromenljivo lepu, žalosnu sliku, a onda mora da je zaspao, jer kad ga je trgao jedan jak glas, njegova glava je ležala na ramenu starca pored njega. Muš-karci su bili završili kupanje u koritu – u kojem su se sada brčkala deca pod nadzorom plavokose žene – i stajali obučeni ispred njega. Pokaza se da je od njih dvojice onaj dernjavi bradonja bio manje važan. Drugi, naime, iste visine kao bra-donja ali sa mnogo kraćom bradom, bio je tih čovek, sporih misli, zdepast, punačak i u licu, pognute glave. „Gospodine zemljomere”, reče on, „vi ovde ne možete da ostanete. Izvinite za neljubaznost”. – „Nisam ni hteo da ostanem”, reče K., „već samo malo da se odmorim, to sam učinio i sad idem”. – „Vas svakako čudi nedostatak gostoljubivosti”, reče čovek, „ali go-stoljubivost nije naš običaj, nama gosti nisu potrebni”

Malo osvežen spavanjem, a malo i prijemčiviji za utiske nego dotle, K. se obradova ovim otvorenim rečima. On se sad kretao slobodnije, zabadao štap ovde-onda, približio se ženi u naslonjači, a uostalom bio je rastom najviši u sobi.

„Naravno”, reče K., „gosti vam nisu potrebni. Ali tu i tamo neko vam je ipak potreban, kao na primer ja, zemljomer”. – „Ne znam ja to”, reče čovek polako, „pošto su vas zvali verovatno ste potrebni, ali to je izuzetak, a mi, mali ljudi, držimo se pravila, to nam ne možete zameriti”. – „Ne, ne”, uzvratila K., „treba samo da vam budem zahvalan, vama i svima ovde”. A onda, neočekivano za sve, K. se bukvalno jednim pokretom okrete i nađe se pred ženom u naslonjači. Ona ga je posmatrala umornim plavim očima, jedna svilena prozirna marama padala joj je do polovine čela, odojče je spavalo na njenim grudima. „Ko si ti?” – upita je K. Odmahujući rukom – nije bilo jasno da li je to značilo prezir prema K. ili se odnosilo na njen sopstveni odgovor – ona reče: „Jedna devojka iz zamka”.

Sve je to trajalo samo jedan trenutak, a K. je već imao s desne i s leve strane ona dva muškarca, koji su ga, kao da ne postoji drugo sredstvo za sporazumevanje, ćutke svom snagom vukli prema vratima. Starac je video u tome nešto što ga je obradovalo i on je pljeskao rukama. Smejala se i pralja, uz paklenu dreku koju su iznenada digla deca.

Međutim, K. se brzo nađe na ulici, dok su seljaci s kućnog praga motrili na njega. Opet je padao sneg, pa ipak je izgledalo malo svetlije. Bradonja je doviknuo nestrpljivo: „Kuda ćete? Ovuda se ide u zamak, ovuda u selo”. K. ne odgovori njemu, ali reče onom drugom koji je pored sve svoje zakopčanosti izgledao pristupačniji: „Ko ste vi?” Kome treba da zahvalim što sam bio prihvaćen?” – „Ja sam štavilac koža, Lazeman”, glasio je odgovor, „ali nije potrebno nikome da zahvaljujete”. – „Dobro”, reče K. „možda ćemo se još koji put naći zajedno”. – „Ne verujem”, uzvratila ovaj. U tom trenutku bradonja uzviknu s uzdignutom rukom: „Dobar dan, Arture! Dobar dan, Jeremijo!” K. se osvrte – ipak u ovom selu ima još ljudi koji se pokazuju na ulici! Putem koji vodi iz zamka dolazila su dva mladića srednjeg rasta, oba vrlo vitka, u te-

snim odelima, vrlo slična jedan drugom čak i u licu. Boja njihovog lica bila je tamnomrka, ali šiljata bradica odudarala je ipak svojom naročitom crnom bojom. S obzirom na ovakvo stanje puteva, oni su išli iznenađujuće brzo, izbacujući u taktu svoje tanke noge. „Kuda ste naumili?” viknu bradonja. Sporazumevati se s njima bilo je moguće samo dovikivanjem, tako su brzo išli a nisu se zaustavljali. „Poslovi!” doviknuše oni kroz smeh. „Gde?” – „U gostionici!” – „I ja idemo tamo!” uzviknu K. jače od drugih, osetivši veliku želju da ga ona dvojica povedu. Istina, poznanstvo s njima nije mu se činilo naročito preporučljivo, ali očigledno su dobri i prijatni saputnici. Oni čuše njegove reči, ali ipak samo klimnuše glavama i produžiše.

K. je još stajao u snegu, bez mnogo volje da podigne nogu da bi ona korak dalje ponovo utonula u dubok sneg. Štavilac koža i njegov drug, zadovoljni što su se najzad otresli K., povlačili su se, stalno se osvrćući, polako u kuću, kroz samo malo odškrinuta vrata, i K. se nađe sam sa snegom koji ga je opkoljavao. „To bi bila prilika za malo očajavanje”, pomisli on, „kad bih ovde stajao samo slučajno, a ne namerno”.

Tada se na kućerku s leve strane otvori jedan majušan prozor. Zatvoren, on je valjda zbog odbleska snega izgledao plav i bio je tako malen da se sada, kad je bio otvoren, u njemu nije moglo videti celo lice onog koji je gledao, već samo oči, staračke mrke oči. „On stoji tamo”, ču K. kako govori jedan drhtavi ženski glas. „To je zemljomer”, reče jedan muški glas. Onda čovek priđe prozoru i upita, ne baš neljubazno ali ipak tako kao da mu je stalo da na ulici, pred njegovom kućom, bude sve u redu: „Koga čekate?” – „Čekam sanke koje bi me povezle”, reče K. „Ovde nema sanki”, odgovori čovek na prozoru, „ovde nema saobraćaja”. – „Ali to je ipak put koji vodi u zamak”, primeti K. „Pa ipak ovde nema saobraćaja”, uzvрати čovek s izvesnom neumoljivošću. Onda obojica začutaše. Ali

čovjek na prozoru se očigledno nešto premišljao, jer je još držao otvoren prozor iz kojeg je kuljao dim. „Rđav put”, reče K., da bi mu pomogao. Ali ovaj samo odgovori: „Da, zaista”. Međutim, posle kratke pauze, ipak reče: „Ako hoćete, povećću vas svojim sankama”. – „Učinite to, molim vas”, reče K. obradovan, „a koliko tražite za to?” – „Ništa”, odgovori čovek. K. se veoma začudi. „Pa vi ste zemljomer i pripadate zamku”, objasni čovek. „Kuda hoćete da vas odvezem?” – „U zamak”, odgovori K. brzo. „Onda ne vozim”, reče čovek bez premišljanja. „Ja pripadam zamku”, reče K. ponavljajući reči koje mu je on sam rekao. „Može biti”, uzvratu ovaj ostajući pri svome. „Odvezite me onda do gostionice”, reče K. „Dobro”, pristade čovek, „odmah dolazim sa sankama”. Sve to nije ostavljalo utisak neke naročite ljubaznosti, već pre jedne sebične, plašljive i gotovo pedantne želje da se K. ukloni ispred kuće.

Kapija na dvorištu se otvori i iziđoše jedne male sanke za lak teret, sasvim ravne, bez ikakvog sedišta, koje je vukao mršav konjić, a pored njih jedan čovek, poguren, slabačak, gegav, mršava crvena nazebla lica, koje je izgledalo izuzetno sitno zbog vunenog šala čvrsto umotanog oko glave. Čovek je bio očigledno bolestan i izišao je samo da bi odvezao K. Ovaj pomenu nešto o tome, ali čovek samo odmahnu rukom. K. doznade samo toliko da je to kočijaš Gerštoker i da je uzeo ove neudobne sanke zato što su baš one stajale spremne, a izvlačenje drugih trajalo bi dugo. „Sedajte”, reče on i pokaza na zadnji deo sanki. „Sešću pored vas”, reče K. „Ja ću hodati”, uzvratu Gerštoker. „Ali zašto?” upita K. „Hodaću”, ponovi Gerštoker i dobi takav napad kašlja da se sav tresao i rukama morao da se drži za sanke. K. ne reče ništa više, sede pozadi u sanke, kašljanje se polako stiša i oni krenuše.

Zamak tamo gore, već zagonetno zamračen, u koji se K. nadao da dospe još danas, opet se udaljavo. Ali kao da su hteli da mu prilikom ovog privremenog rastanka pruže još

jedan znak, tamo gore odjeknu zvuk zvona, razdragan zvuk zvona koji učini da bar za trenutak srce zadrhta, kao da mu preti – jer u zvuku je bilo i nečeg bolnog – ispunjenje onog za čim je nesigurno težilo. Ali ubrzo zamuče veliko zvono i odmeni ga jedno slabo monotono malo zvono, možda još tamo gore a možda već u selu. Istina, ovo zvonjenje bolje je odgovaralo sporij vožnji i bednom ali neumitnom vozaču.

„Slušaj”, uzviknu K. iznenada – već su bili u blizini crkve, do gostionice nije bilo više daleko, K. je već mogao da se osmeli na ponešto – „veoma me čudi kako si smeo da me voziš na sopstvenu odgovornost. Zar smeš to?” Gerštekera ne pokloni pažnju tome što K. govori i produži mirno da korača pored konjića. „Hej!” doviknu mu K., napravi grudvu od snega koji je ležao na sankama i pogodi njom Gerštekera posred uha. Sada ovaj stade i okrete se. Međutim, kad ga K. vide tako izbliza – sanke su otišle još malo napred – tu pogurenu i u izvesnoj meri osakaćenu priliku, to crveno umorno, sitno lice s nekako različitim obrazima, jednim pljosnatim a drugim upalim, usta, otvorena na osluškivanje, nekoliko pojedinačnih zuba, on ponovi sa saosećanjem ono što je malo pre rekao sa zajedljivošću: da li će Gerštekera možda biti kažnjen što je njega vozio? „Šta ti hoćeš?” upita Gerštekera ne shvativši pitanje, ali i ne sačeka neko dalje razjašnjenje, već podviknu konjiću i oni produžiše.

DRUGA GLAVA

Kad su se sasvim približili gostionici – K. je to znao po jednom zavijutku – bilo se već potpuno smračilo. Zar je tako dugo bio van gostionice? Po njegovom računu jedva sat ili dva, a otišao je još jutros i nije bio gladan, do maločas bila je ravnomerna svetlost, a sada je pomrčina. „Kratki dani, kratki dani!” reče u sebi, skliznu sa sanki i uputi se u gostionicu.

Gore na malim spoljnim stepenicama zgrade stajao je gostioničar, koji ga je tu čekao da bi mu poželeo dobrodošlicu, i sa svetiljkom u uzdignutoj ruci osvetljavao mu prilaz. Sećajući se letimično kočijaša, K. zastade: odnekud je dopirao kašalj, to je bio on. Dobro, uskoro će ga opet videti. Tek kad je bio gore kod gostioničara, koji ga ponizno pozdravi, primeti s obe strane vrata po jednog čoveka. On uze gostioničaru svetiljku iz ruke i osvetli tu dvojicu: to su bili isti ljudi koje je već sreo i koji su bili oslovljeni imenima Artur i Jeremija. Oni ga pozdraviše po vojnički. Prisećajući se vremena kad je služio vojsku, tog srećnog vremena, on se nasmeja. „Ko ste vi?” upita i zagleda se i u jednog i u drugog. „Vaši pomoćnici”, odgovoriše oni. „To su vaši pomoćnici”, potvrdi tiho gostioničar. „Kako?” upita K. „Vi ste moji stari pomoćnici koje sam ja pozvao i koje čekam?” Oni to potvrdiše klimanjem glave.